

digter være kommet før komediedigteren Holberg, og Ewald var for filosofisk for sin tid. Conrad tillader sig ellers ikke for mange bukkespring; humoren aves og folder sig kun fuldt ud i Heiberg-afsnittet, hvor Conrad mener at have fundet bevis for litteraturens nytte, idet han har bemærket, at de officersaspiranter, Heiberg underviste, vandt krigen 1848-50, hvorimod årgangene efter 1836, hvor ledelsen af Højskolen havde afskaffet litteraturundervisningen og fyret Heiberg, tabte krigen i 1864 (p.151f).

Conrads analytiske metode bibringer læseren stor viden om de litteraturhistoriske skrifteres hovedtræk og særpræg. Den er dog i al sin videnskabelige uangribelighed også noget omstændelig. Det føles stedvis, som om en så positivtisk tilgang kommer til kort over for materialets mangfoldighed; konklusionerne kan oven på de meget solide beskrivelser forekomme lidt magre.

Sammenligner man Conrads kapitel om N.M. Petersens litteraturhistorie, der fylder 40 sider, med det tilsvarende kapitel i Paul V. Rubows disputats *Dansk litterær Kritik* (1921), der kun fylder 8 sider, bliver indtrykket, at Rubow med sine rammende karakteristikker og velvalgte citater alligevel får sagt det væsentlige. Således i beskrivelsen af N.M. Petersens stil, som Rubow belyser ud fra det faktum, at Petersen havde måttet opgive at blive digter, fordi han manglede plastisk evne. Denne mangel mener Rubow er følelig i litteraturhistorien; selv Ewald, som Petersen havde den dybeste forståelse for, lykkes det ham ikke at karakterisere: »han afbryder idelig sig selv, han taler med, han hvæser mod Samtiden, mod Mad. Ewald, mod den veldædige og flove Schønheyder [...] han gør sig ikke færdig; man faar aldrig

et Billede ud deraf. Det er kun blevet til Tilløb« (Rubow, p.231). Conrad har taget den problematiske beslutning slet ikke at ville analysere litteraturhistoriernes stil (p.15), men derved har han frtaget sig selv muligheden for at karakterisere dem som litteratur og frembringe et helt billede af dem.

Trods væsentlige forskelle i de to handlingers anlæg må Rubows bog siges at være den umiddelbare forgænger for Conrads bog. Det fortæller noget om, hvor beskeden interessen for litteraturhistorieskrivningens historie har været i Danmark. Des mere velkomment er Flemming Conrads uhyre lærde og vel-dokumenterede værk, som lægger et solidt grundlag under al kommende forskning i dansk litteraturhistorieskrivning.

Kaare Nielsen

Mens vi venter på Proust

Jørgen Bruhn & Bo Degn Rasmussen: *Proust. En introduktion til »På sporet af den tabte tid«*, København 1997 (Forlaget politisk revy), 142 s.

Da nærværende anmelder telefonerede til forlaget Gyldendal og forespurgte den meget behagelige omstillingsdamestemme om, hvem der kunne oplyse, hvornår den nye oversættelse af Marcel Prousts *På sporet af den tabte tid* udkommer, var svaret: »Øhm, Proust, det er da vist en fagbog, ikke?«

Om ikke andet kan denne anekdote illustrere det eksisterende behov for den idealistiske oplysningsvirksomhed, som Bruhn & Rasmussen bekender sig til i

deres indledning. Efter at have opremset navnene på nogle af de store kanoner i litteraturen om Proust (bl.a. Benjamin, Beckett og Barthes), fremlægger de to forfattere det didaktiske og pædagogiske formål med deres egen udgivelse: »Men *På sporet* bør ikke kun være samtalestof blandt universitetsstuderende og i andre snævre kredse, og denne bog er derfor tænkt som en introduktion til *På sporet af den tabte tid*, som skal kunne læses af og inspirere alle, der har mod på og lyst til at læse Proust« (p. 10).

I forlængelse heraf tager introduktionen til Proust sin begyndelse i det emne som i en biografisk interesseret tidsalder må formodes at kunne danne anknætningspunkt for selv helt forudsætningsløse læsere: liv og værk. I tilfældet Proust kan denne disposition imidlertid også begrundes med de talrige sammenfald mellem omstændigheder i forfatteren Prousts personlige liv og begivenheder i fortælleren Marcells liv i *På sporet*, hvorfor romanen traditionelt er blevet forstået som en selvbiografi om en kunstners fødsel i lighed med James Joyces *A Portrait of the Artist as a Young Man*.

Afsnittet »Liv og værk« (p.13-32) indeholder – med nøgterne forbehold overfor biografismens mest rabiate indslag – de nødvendige oplysninger om Prousts opvækst, familieforhold, karriere og kærlighedsrelationer (det homoseksuelle forhold til Alfred Agostinelli, formentlig et af virkelighedens vigtigste forbilleder for Albertine-figuren). Bruhn og Rasmussens fremstilling udmærker sig imidlertid ved også at have et skitseagtigt udblik til såvel samfunds- og kulturhistorien (Dreyfuss-affæren) såvel som Prousts øvrige litterære produktion og ikke mindst *På sporets* til-

blivelse. Nedskrivningen strækker sig fra 1908 til Prousts død i 1922, mens udgivelsen foregår i perioden 1913-1925.

I forbindelse hermed fremhæver Bruhn og Rasmussen to vigtige pointer for forståelsen af *På sporet*. For det første har Proust ikke skrevet om sit eget liv. Ganske vist er der en levnedsskildring berettet af en jeg-fortæller ved navn Marcel, men denne fortæller er ikke identisk med forfatteren Marcel Proust. Et af de åbenlyse tegn herpå er, at *På sporet* slutter i 1925, hvor fortælleren Marcel stadig er »i live«, mens forfatteren Proust dør allerede i 1922. *På sporet* er ikke en selvbiografi, men en roman – dvs. en »fiktiv selvbiografi« (p. 31).

For det andet kan de ydre omstændigheder ved værkets tilblivelse medvirke til at blottlægge dets form. Hovedhandlingen i *På sporet* afbrydes ofte af små digressioner, indskudte fortællinger eller essayistiske betragtninger – psykologiske om kærligheden, filosofiske om tiden, æstetiske om de forskellige kunstarter osv. Denne form er tildels en konsekvens af den besværlige udgivelseshistorie, hvor Proust efter adskillige afslag endeligt fandt et forlag (mod selv at betale omkostningerne), og derefter måtte se dette forlag lukke efter udgivelsen af værkets første bind, fordi ejeren skulle afsted til 1. Verdenskrig. Den første version af *På sporet* var færdig allerede i 1911, og fyldte kun to bind. Hermed havde Proust skabt det romanskelet, som han i de næste 11 år fortsat udvidede og redigerede til den endelige version i 7 bind. Begyndelsen og slutningen på de to versioner er stort set identiske, mens midterdelen i den endelige version er alle de indskud, som Proust tilføjede i

det nærmest utopiske forsøg på at skabe en fuldstændig kortlægning af en persons bevidsthed.

Bruhn og Rasmussen inddeler deres analyse af selve romanværket i et Genette-inspireret afsnit om fortælleforhold (p. 39-46), tre tematiske analyser af henholdsvis kærligheden, tiden og kunsten (p. 47-102), hvor det mest fyldige afsnit omhandler Marcel-figures æstetiske dannelsesproces som kunstner, fordi dette som et overgribende tema tilsyneladende sætter synsvinklen på romanens øvrige temaer og bestemmer værkets udformning. Herefter følger et afsnit om romanens form og komposition (p. 103-128), som forfølger de tre indholdsanalyser centrale tese om, at »der ikke findes et enkelt overgribende, sammenbindende element i værket« (p. 103). Undtagen måske formen, som er en »objektiv« behandling af »den subjektive ytring« (p. 127), men også i formen er der en »kamp mellem en helhedsskabende og en helhedsnedbrydende kraft« (p.103). Tilslidst sluttet af med Bruhn og Rasmussens bud på »fortællingens startpunkt og en meningsfuld metafor for værket som helhed« (p. 131), hvilket de ellers har brugt resten af deres bog til at demonstrere ikke kan findes! Selv om der kan argumenteres for »en krop, en pigekrop« (Mlle de Saint Loup, p.131) som helhedsmetafor er det da heller ikke hverken nogen særlig opfindsom, perspektivrig eller indsigtsgivende pointe.

Generelt har Bruhn og Rasmussen imidlertid begået en glimrende introduktionsbog til Prousts romanunivers. Det skyldes især den måde, hvorpå fremstillingen opbygges. Frem for at præsentere fuldt færdige tolkninger med et forkro-

met overblik, som herefter underbygges af citatpluk, har forfatterne valgt at gå den modsatte vej. De begynder med udførlige citater fra *På sporet*, som udsættes for nærlæsninger og først på baggrund heraf fremsættes mere generelle betragtninger, som klargør de udvalgte tekststeders eksemplaritet. Fremgangsmåden har den pædagogiske fordel, at den pirrer læserens nysgerrighed og samtidig tillader ham at følge tolkningens argumentationsgang fra det helt konkrete niveau – romanteksten.

Udover den overskuelige opbygning af bogen og de fine nærlæsninger, har introduktionen til Proust også et godt blik for *På sporets* grundlæggende komplekse og flertydige betydningsdannelse. Som gode akademikere kender Bruhn og Rasmussen enhver tolknings relativitet – hvilket da også bl.a. i kraft af fortælleforhold er en central pointe i romanen – og de fremsætter ofte alternative eller modsatrettede indfaldsvinkler og læsemuligheder. Dertil kommer, at Bruhn og Rasmussen giver et indblik i forskningstraditionen, som de visse steder bygger på (fx Gerard Genette og Gilles Deleuze) og andre steder kritiserer (biografismen og Paul de Man).

Der er dog også irritationsmomenter, hvorfor der kun kan svares delvist bekræftende på, om bogens intention med at bringe *På sporet* ud til en bredere læserkreds vil lykkes. Især i afsnittet om romanens form, men også momentvis i analyserne af tiden og kunsten, forfalder forfatterne til en unødvendig akademisk jargon, ofte i kraft af en overdreven ærbødighed over for Deleuze og hans »meget roste og indflydelsesrige Proust-bog« (p. 126).

Problemet er, at de akademiske ambitioner kolliderer med intentionen om

den brede formidling, og begge dele står svækkede efter sammenstødet. Enten er visse udtryk helt uforståelige (fx »tiden, som den form der danner den eneste mulige ikke-totalitære enhed«, p.128), fordi de er revet ud af en specifik litteraturanalytisk sammenhæng, eller tegn- og perceptionsteoretiske pointer ender i de rene banaliteter (fx »Verden vil ikke se ens ud for to forskellige mennesker, ...« p. 126) af samme grund. Deleuze og andre af samme skuffe er næppe egnede bannerførere for et korstog, der skal bringe *På sporet* ud til en større læserkreds end de universitetsstuderendes.

Det skal imidlertid understreges, at det er en mindre indvending mod en i al væsentlighed grundig og gedigen indføring i Marcel Prousts *På sporet af den tabte tid*. Og så har jeg endda endnu ikke nævnt tre af bogens vigtigste fortrin. For det første er introduktionen kort, og det er vigtigt, når romanen er lang. I et meget praktisk resumé af romanen gives et overblik over handlingen, som kan forhindre, at man farer mere vild end nødvendigt under marathontopgaven med at læse de over tretusind sider. I resuméet er de skåret ned til seks sider (p. 33-38)!

For det andet udfylder Bruhn og Rasmussen et tomrum, når man kigger på det eksisterende udbud af danske udgivelser. Enten hæver de sig ikke over det biografisk sladdervorne (fx Mogens Dupont-Petersen: *Marcel Proust og hans verden*) eller også er de specialiserede og svært tilgængelige akademiske artikler (fx *Ny Poetik* 5). Heldigvis findes både Samuel Becketts og Olof Lagercrantz's bøger om Proust i dansk oversættelse. Sidstnævntes er absolut »læsebefordrende« (som Bruhn og Rasmussen noterer sig i deres korte kom-

menterede bibliografi; p. 137-139) i kraft af sit blik for den pudsige og tankevækkende detalje samt sit lefflydende sprog, mens Becketts har en uovertruffen ekspressiv sprogbrug. Begge bøger er imidlertid stærkt personlige læsninger uden hverken den bestræbelse på objektivitet eller den pædagogiske overskuelighed i fremstillingens opbygning, som findes hos Bruhn og Rasmussen.

For det tredje giver Bruhn og Rasmussens introduktionsbog en forsmag på den længe ventede nye oversættelse af *På sporet*, idet alle citater herfra er oversat af Else Henneberg Pedersen. Den eksisterende, bedagede fordanskning (*På sporet efter den tabte tid*, 1932-38), foretaget af forskellige oversættere, er af stærkt svingende, ofte elendig kvalitet. Alligevel forsøger Arnold Busck i skrivende stund med et uadtil nydeligt indbundet genoptryk at malke den sidste fortjeneste ud af denne udtjente sag. Men skindet bedrager. Allerede i romanens første ukarakterisk korte sætning går det galt: »Longtemps, je me suis couché de bonne heure« oversættes med »I lange tider gik jeg tidligt til ro.« Pointen er imidlertid, at jeg-fortælleren absolut ikke finder ro. Tværtom plager søvnløsheden ham, så han i timevis må ligge og vride, vende og dreje sig i sengen. Derfor er det en fornøjelse at se den nye og korrekte oversættelse hos Bruhn og Rasmussen: »I lang tid gik jeg tidligt i seng « (p. 10). Mens vi venter på den resterende oversættelse, programsat til udgivelse i foråret 1998, er Bruhn og Rasmussens introduktion til Marcel Prousts *På sporet af den tabte tid* ikke det værste man kan bruge sin tid på.